

ที่มาของการศึกษา :

มูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ร่วมกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุโขทัย โดยการสนับสนุนของ สสส. และ Southeast Asia Tobacco Control Alliance (SEATCA) ได้จัดทำโครงการ “สุโขทัยเมืองประวัติศาสตร์ปลอดบุหรี่” ขึ้นตั้งแต่ปี 2551 เพื่อรณรงค์ให้ประชาชน นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว หน่วยงานราชการและสถานที่สาธารณะอื่นๆ ได้ตระหนักและรับรู้ถึงอันตรายจากควันบุหรี่มือสอง รวมทั้งปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนด และ ศจย. ได้สนับสนุนการวิจัยเพื่อติดตามความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ระหว่างปี 2551-2553 เพื่อสนับสนุนให้ “สุโขทัย” เป็นจังหวัดปลอดบุหรี่แห่งแรกของไทยอย่างสมภาคภูมิ

ควันบุหรี่มือสองกับการรับรู้กฎหมายห้ามสูบบุหรี่ในที่สาธารณะของชาวสุโขทัย ในปี 2551

ควันบุหรี่มือสองกับการรับรู้กฎหมายของประชาชนทั่วไป

โดยภาพรวมพบว่า ประชาชนทั่วไปรับรู้กฎหมายมากกว่า ร้อยละ 80 โดยสามารถบอกสถานที่หลักๆ เช่น โรงพยาบาล โรงเรียน/สถานศึกษา และสถานที่ราชการได้ถูกต้อง ขณะที่สถานที่ที่เพิ่งเริ่มประกาศเป็นเขตปลอดบุหรี่เพียงไม่กี่ปี เช่น ศาสนสถาน ร้านอาหารที่ไม่มีแอร์ รวมทั้งอุทยานประวัติศาสตร์ การรับรู้ยังน้อย คือ ประมาณ ร้อยละ 35-55 เท่านั้น

ตารางแสดงการรับรู้ของประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับการมีกฎหมายห้ามสูบบุหรี่ในที่สาธารณะตาม พ.ร.บ.คุ้มครองสุขภาพผู้ไม่สูบบุหรี่ พ.ศ. 2535

สถานที่	การรับรู้ [จำนวน (ร้อยละ)]		
	มีกฎหมาย	ไม่มีกฎหมาย	ไม่แน่ใจ/ไม่ทราบ
โรงเรียน/สถานศึกษา	503 (87.3)	40 (6.9)	33 (5.7)
โรงพยาบาล	536 (92.7)	28 (4.8)	14 (2.4)
ภายในอาคารสถานที่ราชการ	491 (85.2)	40 (6.9)	45 (7.8)
ภายในอาคารสถานที่ทำงานของภาคเอกชนที่มีแอร์	418 (72.4)	62 (10.7)	97 (16.8)
โรงแรมและเกสต์เฮาส์	289 (50.2)	91 (15.8)	196 (34.0)
ร้านอาหารที่มีแอร์	396 (68.8)	60 (10.4)	120 (20.8)
ร้านอาหารที่ไม่มีแอร์	202 (35.3)	206 (36.0)	164 (28.7)
สถานที่สาธารณะใดๆ ที่มีแอร์	453 (78.6)	40 (6.9)	83 (14.4)
ยานพาหนะขนส่งมวลชน	396 (68.6)	68 (11.8)	113 (19.6)
ภายในอาคารศาสนสถาน	356 (61.8)	98 (17.0)	122 (21.2)
ภายนอกอาคารศาสนสถาน	229 (39.7)	189 (32.8)	159 (27.6)
สวนสาธารณะ	350 (61.0)	109 (19.0)	115 (20.0)
อุทยานประวัติศาสตร์	319 (55.4)	117 (20.3)	140 (24.3)
สถานีขนส่ง	401 (69.5)	63 (10.9)	113 (19.6)

ขณะที่ การรับรู้กฎหมายของนักท่องเที่ยวต่างชาติยังอยู่ในระดับปานกลาง คือมีเพียง ร้อยละ 60 ของกลุ่มตัวอย่างเท่านั้นที่ทราบ

อย่างไรก็ตาม ยังคงมีประชาชนทั่วไปกว่า ร้อยละ 40 ที่ได้รับควันบุหรี่มือสองเมื่อไปรับประทานอาหาร ในร้านอาหารที่ไม่มีแอร์ และร้อยละ 29 ของคนทั่วไปเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับการรับรู้กฎหมายปลอดบุหรี่

การสนับสนุนนโยบายสถานที่สาธารณะปลอดบุหรี่

กว่า ร้อยละ 85 ของประชาชนทั่วไปสนับสนุนนโยบายสถานที่สาธารณะปลอดบุหรี่ที่รัฐบาลประกาศเป็นกฎหมาย และกว่า ร้อยละ 90 สนับสนุนให้โบราณสถานและอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยเป็นสถานที่ปลอดบุหรี่ โดย ร้อยละ 92.9 เคยได้ยินกิจกรรมรณรงค์เกี่ยวกับบุหรี่ และมีประมาณ ร้อยละ 29.9 ที่เข้าร่วมกิจกรรม

ตารางแสดงการสนับสนุนการห้ามสูบบุหรี่ในสถานที่สาธารณะของประชาชนทั่วไป

สถานที่ที่ห้ามสูบบุหรี่	การสนับสนุน [จำนวน (ร้อยละ)]	
	สนับสนุน	ไม่สนับสนุน
ห้ามสูบบุหรี่ในที่สาธารณะทั่วไป	533 (91.9)	47 (8.1)
ห้ามสูบบุหรี่ในร้านอาหารและร้านกาแฟ	515 (88.8)	65 (11.2)
ห้ามสูบบุหรี่ในบาร์ ผับ คาราโอเกะ	476 (82.1)	104 (17.9)
ห้ามสูบบุหรี่ในสถานที่ท่องเที่ยว	511 (88.1)	69 (11.9)
ห้ามสูบบุหรี่ในโรงแรม บ้านพัก และเกสต์เฮาส์	489 (84.6)	89 (15.4)
ห้ามสูบบุหรี่ในบริเวณตลาดกลางคืนและใต้ร่ม	465 (80.4)	113 (19.6)
ห้ามสูบบุหรี่ในตัวอาคาร	65 (94.2)	4 (5.8)
ห้ามสูบบุหรี่ในโบราณสถาน	519 (89.5)	61 (10.5)

นอกจากนี้ ยังพบกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูบบุหรี่ (ประชาชนและข้าราชการ) ถึง ร้อยละ 80.2 ที่จะมองหาป้ายก่อนจุดบุหรี่สูบ โดย ร้อยละ 75.8 บอกว่า ถ้าเห็นป้ายห้ามสูบจะไม่สูบบุหรี่แน่นอน

ในส่วนของกลุ่มผู้ประกอบการร้านอาหารพบว่า มีนโยบายปลอดบุหรี่ 100% เพียง ร้อยละ 26.1 และประมาณ ร้อยละ 40 ยังอนุญาตให้สูบได้ทุกพื้นที่ของร้าน อย่างไรก็ตาม มีผู้ประกอบการ ร้อยละ 40.4 บอกว่า มีโอกาสที่จะมีนโยบายปลอดบุหรี่ 100% ในอนาคตอันใกล้ หากได้รับการสนับสนุน ที่น่าสังเกตคือ ไม่มีผู้ประกอบการโรงแรม เกสต์เฮาส์ ไตเลยที่มีนโยบายปลอดบุหรี่ 100% ทั้งยังอนุญาตให้สูบบุหรี่ในห้องประชุมสัมมนา (ร้อยละ 12.5) ผับ บาร์ (ร้อยละ 20) และให้สูบในห้องพักได้ (ร้อยละ 40)

อย่างไรก็ตาม ร้อยละ 50 ของผู้ประกอบการโรงแรม เกสต์เฮาส์ บอกว่ามีโอกาสที่จะมีนโยบาย
ปลอดบุหรี่ 100% ในอนาคต

การดำเนินการตามกฎหมายปลอดบุหรี่

สถานที่ราชการ

จากการสังเกตสถานที่ราชการทั้ง 14 แห่งในเขตเทศบาลสุโขทัยธานี ตำบลบ้านกล้วย และเมืองเก่า พบว่า ร้อยละ 28.6 ติดป้ายห้ามสูบบุหรี่ที่เห็นได้จากภายนอก และ ร้อยละ 50.0 ติดป้ายห้ามสูบบุหรี่ที่ประตูหรือทางเข้า และ ร้อยละ 64.3 ติดป้ายห้ามสูบบุหรี่อย่างน้อย 1 ป้ายภายในอาคาร โดยสถานที่ราชการทั้งหมดนี้ ไม่มีการขายบุหรี่ มีเพียงบางแห่งเท่านั้น ที่จัดที่เขี่ยบุหรี่ไว้ (ร้อยละ 35.7)

สถานประกอบการ

จากการสังเกตสถานประกอบการกลุ่มโรงแรมและร้านอาหารจำนวน 72 แห่ง พบเพียง ร้อยละ 30.6 และ 36.1 ที่ติดป้ายห้ามสูบบุหรี่ที่ทางเข้าอาคารและภายในอาคารตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ยังพบว่า มีผู้สูบบุหรี่ในเขตปลอดบุหรี่ถึง ร้อยละ 27.7 ของสถานประกอบการที่สังเกตทั้งหมด ขณะที่สถานที่ส่วนใหญ่ที่สามารถจัดเขตปลอดบุหรี่ได้ตามกฎหมาย พบว่ามีเพียง 1 ที่เท่านั้นที่จัดเขตปลอดบุหรี่

ประเมินผลลัพธ์โครงการ “สุโขทัยเมืองปลอดบุหรี่”

ในปี 2553 ผศ.ดร.ปิยะรัตน์ นิมพิทักษ์พงศ์ รศ.ดร.ภิญญา เปลี่ยนบางช้าง ดร.กุลธิดา ไชยจินดา คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ ได้ทำการวิจัยต่อเนื่องเพื่อประเมินผลลัพธ์โครงการ “สุโขทัยเมืองประวัติศาสตร์ปลอดบุหรี่” โดยใช้แบบสังเกต เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็น ทศนคติ ความตระหนัก ของผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ประชาชนทั่วไป นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ ในเรื่องคว้นบุหรี่มือสอง และนโยบายสถานที่สาธารณะปลอดบุหรี่ ก่อนและหลังการดำเนินโครงการสุโขทัยเมืองประวัติศาสตร์ปลอดบุหรี่ พบข้อมูลที่น่าสนใจ ดังนี้

- **การรับรู้กฎหมายห้ามสูบบุหรี่** พบว่า ในส่วนของโรงพยาบาลและโรงเรียน ซึ่งมีอัตราการรู้กฎหมายมากอยู่แล้วไม่เปลี่ยนแปลง แต่การรับรู้กฎหมายของประชาชนในส่วนที่มีการรับรู้่น้อยพบว่า เพิ่มขึ้น เช่น โรงแรม ร้านอาหาร (ไม่มีแอร์) ยานพาหนะ อุทยานประวัติศาสตร์ และสถานีขนส่ง
- **การได้รับควันบุหรี่มือสอง** พบว่า มีแนวโน้มลดลงในทุกกลุ่มสถานที่ และลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในกลุ่มโรงแรม เกสต์เฮาส์ และยานพาหนะสาธารณะ

- **การรับรู้เกี่ยวกับการรณรงค์ไม่สูบบุหรี่** - ประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ได้ยินเรื่องการรณรงค์ลด ละ เลิกบุหรี่ สูงถึง ร้อยละ 90 และเคยเข้าร่วมโครงการรณรงค์มากขึ้นหลังดำเนินโครงการสุโขทัยเมืองประวัติศาสตร์ปลอดบุหรี่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
- **สถานประกอบการที่จัดสถานที่สาธารณะปลอดบุหรี่ 100%** พบว่า กลุ่มร้านอาหารมีแนวโน้มเป็นสถานที่ปลอดบุหรี่ 100% เพิ่มขึ้น รวมทั้งมีแนวโน้มในการจัดเขตปลอดบุหรี่เพิ่มขึ้น
- **การติดป้ายห้ามสูบบุหรี่** พบว่า ในกลุ่มร้านอาหารและโรงแรมไม่เพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างมีนัยสำคัญ แต่การติดป้ายตามสถานที่ราชการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ทั้งทางเข้าและภายในอาคาร และมีการติดป้ายเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่รัฐสถานที่ราชการ

ข้อเสนอแนะจากผู้วิจัย

จากการวิจัยเพื่อประเมินผลลัพธ์โครงการ “สุโขทัยเมืองประวัติศาสตร์ปลอดบุหรี่” ในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยนำเสนอข้อสังเกตและข้อเสนอแนะดังนี้

1. จากการประเมินผลลัพธ์โครงการสุโขทัยเมืองประวัติศาสตร์ปลอดบุหรี่ ส่วนการรับรู้พบว่า โครงการฯ อาจมีส่วนเพิ่มการรับรู้กฎหมายทางด้านกฎหมายห้ามสูบบุหรี่ในที่สาธารณะมากขึ้น โดยเฉพาะสถานที่ที่โดยปกติมีการรับรู้่น้อย เช่น โรงแรม ร้านอาหาร (ไม่มีแอร์) ยานพาหนะ อุทยานประวัติศาสตร์ และสถานีขนส่ง แต่ไม่ประสบความสำเร็จมากนักในการเพิ่มการรับรู้กฎหมายในกลุ่มนักท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นเมืองท่องเที่ยว จึงต้องปรับปรุงโครงการในส่วนนี้
2. โครงการสุโขทัยเมืองประวัติศาสตร์ปลอดบุหรี่ประสบความสำเร็จพอสมควรในกลุ่มผู้ประกอบการ
3. จากการประเมินผลลัพธ์สุโขทัยเมืองประวัติศาสตร์ปลอดบุหรี่ ส่วนการสังเกต พบว่า โครงการอาจมีส่วนเพิ่มการติดป้ายห้ามสูบบุหรี่ในสถานที่ราชการมากขึ้น แต่ยังไม่สามารถเพิ่มการติดป้ายตามกฎหมายให้มากขึ้นได้ในกลุ่มสถานประกอบการเอกชนอื่นๆ
4. เนื่องจากเป็นการเก็บข้อมูลก่อนและหลังโครงการสุโขทัยเมืองประวัติศาสตร์ปลอดบุหรี่ โดยไม่มีกลุ่มเปรียบเทียบ ผลการประเมินอาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายอื่นๆ ในอนาคตควรมีเมืองเปรียบเทียบ

ผลิตโดย ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ (ศจย.)
วิทยาเขตราชวิถี มหาวิทยาลัยมหิดล 420/1 อาคารอเนกประสงค์ ชั้น 5 ถ.ราชวิถี เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400
โทรศัพท์ 0-2354-5346 โทรสาร 0-2354-5347 อีเมล: webmaster@trc.or.th

สุโขทัย “เมืองประวัติศาสตร์ปลอดบุหรี่”

ชื่องานวิจัย

1. การสำรวจการปฏิบัติตามกฎหมายและความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องกับนโยบายเขตปลอดบุหรี่: กรณีจังหวัดสุโขทัย
2. การประเมินผลลัพธ์โครงการสุโขทัยเมืองปลอดบุหรี่

ผู้วิจัย :

ผศ.ดร.ปิยะรัตน์ นิมพิทักษ์พงศ์
รศ.ดร.ภิญญา เปลี่ยนบางช้าง และ
ดร.กุลธิดา ไชยจินดา
คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

